

Samenvattend advies

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en Veiligheid
De heer Pieter De Crem
Wetstraat 2
1000 Brussel

12 april 2019

Geachte Minister,

Conform de overeenkomst tussen PwC en Smartmatic van 23 januari 2019 en in de hoedanigheid van adviesorgaan voor digitale stemsystemen zoals beschreven in Art. 4, §3 van de wet van 7 februari 2014 tot organisatie van de elektronische stemming met papier bewijsstuk, hebben wij een onderzoek uitgevoerd van de toepassingen voor elektronische verkiezingen, geleverd door Smartmatic, die ingezet zullen worden in het kader van de verkiezingen van 26 mei 2019 (hierna de Toepassing genoemd).

Meer specifiek omvat de Toepassing:

- De voorbereidingstoepassing om een medium aan te maken om de stembureaus op te starten;
- De soft- en hardware voor het voorzitterssysteem;
- Het stemsysteem voor het uitbrengen van de stem door een kiezer evenals het verifiëren van zijn uitgebrachte stem; en
- De registratietoepassing (urne) om alle uitgebrachte stemmen elektronisch te registreren.

Dit onderzoek heeft als doelstelling om een advies uit te brengen met betrekking tot de geschiktheid van de Toepassing.

Deze geschiktheid omvat:

- De integriteit van het stemproces, fraudebestendigheid, waarborg op het behoud van het geheim van de stemming;
- De conformiteit met de wetgeving;
- Een systeem dat functioneel, betrouwbaar, bruikbaar, efficiënt en onderhoudbaar is; en
- Een systeem dat een herhaalbaar resultaat oplevert.

De conformiteit met de wetgeving behelst op zijn beurt conformiteit met het/de:

- Algemeen Kieswetboek (officieuze coördinatie tot 01.07.2018) en bijlagen algemeen kieswetboek;
- Wet van 23 maart 1989 inzake de verkiezing van het Europees Parlement (officieuze coördinatie tot 01.07.2018);
- Wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur - De verkiezing van het Vlaams Parlement en het Waals Parlement (officieuze coördinatie tot 01.07.2018);

- Wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop het Brussels Hoofdstedelijk Parlement wordt verkozen met een uittreksel van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen (officieuze coördinatie tot 01.07.2018);
- Wet van 6 juli 1990 tot regeling van de wijze waarop het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap wordt verkozen (officieuze coördinatie tot 01.07.2018);
- Wet van 7 februari 2014 inzake de elektronische stemming met papieren bewijsstuk (officieuze coördinatie tot 01.07.2018);
- Ministerieel besluit van 14 maart 2019 houdende de afmetingen van de stembiljetten die afgedrukt worden door een elektronisch stemsysteem met papieren bewijsstuk, alsook de vermeldingen erop, bij de gelegenheid van de gelijktijdige verkiezingen van het Europees Parlement, de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten van 26 mei 2019.
- Koninklijk besluit van 27 februari 2019 tot regeling van sommige kiesverrichtingen voor de gelijktijdige verkiezingen van het Europese Parlement, de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten op 26 mei 2019;
- Koninklijk besluit van 27 februari 2019 tot bepaling van de regels volgens welke de lijsten en de kandidaten getoond worden op het beeldscherm van de stemcomputers met papieren bewijsstuk;
- Koninklijk besluit van 27 februari 2019 betreffende het gebruik van een elektronische box waarmee slechtzienden of blinden kunnen stemmen met een elektronische stemcomputer;
- Koninklijk besluit van 27 februari 2019 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 maart 2014 tot vaststelling van de algemene erkenningsvoorwaarden van de elektronische stemsystemen met papieren bewijsstuk, waardoor de artikelen 62 en 64 van de wet van 19 april 2018 houdende verscheidene wijzigingen inzake verkiezingen (I), in werking kunnen treden;
- Ministerieel besluit van 25 februari 2019 tot vaststelling, in de kantons en gemeenten die gebruik maken van een elektronisch stemsysteem met papieren bewijsstuk, van de volgorde waarin de stemmen worden uitgebracht bij gelijktijdige verkiezingen; en
- Wetten van 18 juli 1966 op het gebruik van de talen in bestuurszaken.

Ons onderzoek en de evaluatie van de Toepassing zijn gebaseerd op:

- Een nazicht van de geautomatiseerde verwerking en controle binnen de toepassingen;
- Interviews met management en ander personeel van Smartmatic met toegewezen verantwoordelijkheden voor het naleven van de conformiteit met de erkenningsvoorwaarden;
- Nazicht, op basis van steekproeven, van documenten die de naleving van de erkenningsvoorwaarden aantonen;
- De uitvoering van simulatietesten, op basis van steekproeven, op een testbank en testplatform;
- Het nazicht van de broncode, beperkt tot de wijzigingen als gevolg van de doorgevoerde veranderingsaanvragen; en
- Andere verificaties die wij noodzakelijk achten.

Specifiek hebben wij volgende processtappen en componenten geëvalueerd:

- De voorbereidingstoepassing, inclusief het duplicatiesysteem; en
- De toepassingen die gebruikt worden binnen het stembureau:
 - Het voorzitterssysteem;
 - De urne; en
 - De stemmachines.
- De herteltoepassing.

Daarnaast hebben wij interfacetesten uitgevoerd in het kader van de verkiezingen van 26 mei 2019. Dit betreft de interfaces tussen:

- De kandidatenbeheer- (EML-230 bestanden) en contactenbeheer- (csv bestanden) toepassingen van CIVADIS enerzijds en de voorbereidingstoepassing van Smartmatic anderzijds; en
- Het voorzitterssysteem van Smartmatic en de toepassing voor het resultatenbeheer van CIVADIS (EML-510 bestanden).

De in dit rapport opgenomen observaties hebben enkel betrekking op de finale versie van de Toepassing die door Smartmatic aan PwC opgeleverd werd op 27 februari 2019. In de toepassing die gebruikt wordt in het stembureau (i.e. de VOTE software) werd, binnen het toepassingsgebied van de huidige evaluatie nog een blokkerend probleem vastgesteld. Hiervoor werd op 25 maart 2019 een nieuwe versie van de toepassing die gebruikt wordt binnen het stembureau opgeleverd (versie OS-3.1.16_SW2.3.6).

Andere wijzigingen, uitgevoerd of gepland, op de toepassingen en documentatie, na bovengenoemde data (e.g. software aanpassingen voor het herstellen van softwarefouten) vallen expliciet buiten het toepassingsgebied van deze evaluatie.

De beoordeling van de fysieke omstandigheden (e.g. temperatuur, vochtigheid, etc.) waarin de systemen uiteindelijk opgeslagen en gebruikt worden, valt buiten het toepassingsgebied van onze opdracht. Verder vallen ook de opzet van de systemen in productie, inclusief de initiële parametrisatie en de operationele uitbating van de systemen buiten de opdracht van het adviesorgaan.

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden binnen het toepassingsgebied van de evaluatie op voorwaarde dat de nodige uitbatinginstructies geïmplementeerd en uitgevoerd worden, en verwijzend naar de definitie van geschiktheid zoals hierboven vermeld, besluiten wij met redelijke –maar geen absolute– zekerheid¹, dat de Toepassing verenigbaar is met de ter beschikking gestelde hardware en beantwoordt aan de hierboven gedefinieerde criteria van geschiktheid.

De extrapolatie van deze evaluatie naar de toekomst is onderhevig aan het risico dat de erkenningsvoorwaarden of de mate van conformiteit van de Toepassing met de erkenningsvoorwaarden kunnen gewijzigd zijn.

Het management van Smartmatic is verantwoordelijk voor de conformiteit met de relevante wetgevende voorschriften, de geschiktheid en de kwaliteit van de systemen zoals hierboven beschreven werd.

Dit advies is enkel bedoeld voor het gebruik voor de Europese, federale en regionale verkiezingen van 26 mei 2019.

Met de meeste hoogachting,
PwC Enterprise Advisory cvba/scrl, vertegenwoordigd door

Floris Ampe²
Vennoot

¹ Voor de term “redelijke zekerheid” verwijzen we naar het Koninklijk Besluit van 26 mei 2002 met betrekking tot systemen van interne controle binnen de federale overheidsdiensten (BS 31 mei 2002).

² Floris Ampe bvba, Gedelegeerd Bestuurder, vertegenwoordigd door haar vaste vertegenwoordiger, de heer Koen Ampe.

Samenvattend advies (addendum)

Aan de Minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken
De heer Pieter De Crem
Wetstraat 2
1000 Brussel

24 april 2019

Geachte Minister,

Wij verwijzen naar ons advies dat wij in de hoedanigheid als adviesorgaan voor digitale stembestanden uitgebracht hebben op 12 april 2019. In de week van 15 april 2019 heeft FOD IBZ de volgende wijzigingen gevraagd aan Smartmatic:

- De volgorde van weergave op de stemmachine van de knoppen voor de taalgroepen bij de verkiezing voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement dient zich aan te passen in functie van de door de kiezer gekozen taal bij het begin van het stemproces.

Als een kiezer als taalkeuze het Nederlands kiest, dient voor de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement de knop voor de Nederlandse taalgroep bovenaan te staan en deze voor de Franse taalgroep onderaan.

- Het kerncijferrapport van Voeren zoals aangeleverd door het systeem van Smartmatic dient de types van kiezers op dezelfde wijze te ordenen als op het scherm van de systemen van Civadis (MA2). Daarnaast werd gevraagd om enkele taalfouten op de Franstalige, Nederlandstalige en Duitstalige kerncijferrapporten aan te passen.

Wij wensen u via dit addendum te informeren over de resultaten van twee bijkomende evaluaties die wij uitgevoerd hebben naar aanleiding van deze aangevraagde wijzigingen.

Smartmatic heeft de volgende twee bestanden aangeleverd aan zowel FOD IBZ als PwC om de bovenvermelde wijzigingen door te voeren:

- Het structuurbestand 'Contest.txt' op 16 april 2019, met de hashwaarde '63badfd718485ddfc627232218b67eb16739dc13b1bf71d811027e59ce13a34b'; en
- Het stylesheetbestand 'KFR-CK-EU-REG-multilingual.xslt' op 19 april 2019, met de hashwaarde '0a7a99330a52327ffd73b8fdbd9b22d19696a4f039910ff17d538e84d08500fd'.

Andere wijzigingen, uitgevoerd of gepland, op de toepassingen en documentatie, buiten de twee bovenvermelde bestanden vallen expliciet buiten het toepassingsgebied van deze bijkomende evaluaties.

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden binnen het toepassingsgebied van de evaluaties, en verwijzend naar de definitie van geschiktheid, besluiten wij met redelijke –maar geen absolute– zekerheid¹, dat de Toepassing verenigbaar is met de ter beschikking gestelde hardware en beantwoordt aan de gedefinieerde criteria van geschiktheid.

¹ Voor de term "redelijke zekerheid" verwijzen we naar het Koninklijk Besluit van 26 mei 2002 met betrekking tot systemen van interne controle binnen de federale overheidsdiensten (BS 31 mei 2002).

De extrapolatie van deze evaluatie naar de toekomst is onderhevig aan het risico dat de erkenningsvoorwaarden of de mate van conformiteit van de Toepassing met de erkenningsvoorwaarden kunnen gewijzigd zijn.

Het management van Smartmatic is verantwoordelijk voor de conformiteit met de relevante wetgevende voorschriften, de geschiktheid en de kwaliteit van de systemen zoals hierboven beschreven werd.

Dit advies is enkel bedoeld voor het gebruik voor de Europese, federale en regionale verkiezingen van 26 mei 2019.

Met de meeste hoogachting,
PwC Enterprise Advisory cvba/scri, vertegenwoordigd door

Floris Ampe²
Vennoot

² Floris Ampe bvba, Gedelegeerd Bestuurder, vertegenwoordigd door haar vaste vertegenwoordiger, de heer Koen Ampe.